

Asia: VN/34680/2022

Lausuntopyyntö Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

Lausunnonantajan lausunto

1. Kommentit alatyöryhmän 1. Rikollisuus ja rikosasioiden käsittely sekä rangaistukset ja niiden täytäntöönpano ehdotuksista

-

2. Kommentit alatyöryhmän 2. Siviiliasioiden käsittely, sovittelu ja vaihtoehtoiset riidanratkaisukeinot ehdotuksista

-

3. Kommentit alatyöryhmän 3. Hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat ehdotuksista

Eläketurvakeskus on lakisääteinen työeläkelaeissa tarkoitettun työeläketurvan toimeenpanon ja kehittämisen yhteiselin. Eläketurvakeskus keskittyy lausun-nossaan oikeuslaitostyöryhmän alatyöryhmän 3 toimenpide-ehdotuksiin (hallinto-oikeudelliset asiat ja erityistuomioistuinasiat), ja näiden ehdotusten osalta erityisesti vakuutusoikeutta koskeviin ehdotuksiin.

Vakuutusoikeus on toimeentuloturva-asioiden ylin erityistuomioistuin. Eläketurvakeskus korostaa, että toimeentuloturva-asioiden muutoksenhakujärjestelmä on pääosin kaksiportainen. Etuuksia myöntävien laitosten ja yhtiöiden antamiin päätöksiin haetaan yleensä muutosta kyseessä olevia asioita käsittelevältä muutoksenhakulautakunnalta. Kehittämisen yhteydessä olisi siten hyvä tarkastella koko muutoksenhakuprosessia. Vakuutusoikeudessa käsiteltävät asiat koskevat muun muassa henkilön oikeutta työeläkkeeseen, kansaneläkkeeseen, työttömyysetuuteen, palkkaturvaan, asumistukeen, opintotukeen yms.

Eläketurvakeskus pitää kannatettavana oikeuslaitostyöryhmän tavoitetta, että erityistuomioistuimien toimivallan sääntely ja rooli olisivat selkeitä ja joh-donmukaisia. Muutoksenhaun laadun parantaminen selkeyttämällä valituksen vireilletulon edellytyksiä koskevaa lainsäädäntöä (esim. selkokielliset täyden-nyspyynnöt, tuomioistuimen aktiiviset prosessinjohtokeinot ja sähköinen asiointipalvelu) tukee myös Eläketurvakeskuksen mielestä

selkeämpää ja nopeampaa muutoksenhakua. Kannatettavana pidetään myös toimenpide-ehdotusta, jonka mukaan arvioitaisiin, olisiko oikeudenkäynnistä hallintoasioissa annetun lain 46 §:ssä säädettyä tehokkaampaa keinoa rajata uuden selvityksen esittämistä vakuutusoikeudessa. Nykyisin valitusten käsittelyaika vakuutusoikeudessa on varsin pitkä. Eläketurvakeskus pitää myös kannatettavana teknisen kehityksen mahdollistamista hallintotuomioistuimille ja niiden asiointipalvelujen parantamista (esim. tekoälypohjaisten sovellusten käyttöönotto osittain).

Myös tavoite laadukkaan ja joutuisan prosessin kehittamisestä on kannatettava. Ehdotuksen mukaan tätä tavoiteltaisiin kokoonpanosääntelyn uudistamisella. Vakuutusoikeuden kokoonpanosääntelyn osalta oikeuslaitostyöryhmän ehdotuksissa viitataan vuonna 2021 tehtyyn korkeimman hallinto-oikeuden lainsäädäntöaloitteeseen 19.5.2021 (H271/21). Lainsäädäntöaloitteessa todetaan myös, että viisijäsenistä kokoonpanoa koskevaan 6 §:ään kohdistuu ”muusta lainsäädännöstä johtuvia täsmennystarpeita, jotka vakuutusoikeus on saattanut jo aiemmin oikeusministeriön tietoon.” Näitä täsmennystarpeita ei ehdotuksessa kuitenkaan ole avattu.

Muita huomioita työeläketurvan muutoksenhakuun liittyen

Eläketurvakeskus kiinnittää huomiota työeläkeasioiden muutoksenhakuprosessien osalta sekä vakuutusoikeudessa että työeläkeasioiden muutoksenhakukulautakunnassa esiin nousseisiin oikeudenkäyntikuluvaatimuksiin. Perinteisesti sosiaalivakuutuslalla muutoksenhakijalla ei ole ollut tarvetta oikeudenkäyntiavustajaan johtuen muutoksenhakukulautakuntien ja vakuutusoikeuden omaaloitteisesta selvitysvelvollisuudesta eli ns. virallisperiaatteesta. Viime vuosina korkeat oikeudenkäyntikuluvaatimukset ovat kuitenkin yleistyneet myös työeläkevakuuttamista koskevissa valitusasioissa (esim. työeläkelakien soveltamisalaa koskevat asiat) ja niitä on myös määrätty ensiasteen toimijan maksettavaksi.

Oikeudenkäyntikulujen kasvu hallintoasioissa on huolestuttava kehityssuunta. Ongelmatonta ei myöskään ole, että oikeudenkäyntikuluvaateita määrätään maksettavaksi sellaisille viranomaistyyppisille tahoille, joilla on lakiin perustuva velvollisuus päätöksen antamiseen (esim. Eläketurvakeskus). Eläketurva-keskus näkee lisäksi kasvavan riskin siinä, että suurien oikeudenkäyntikulujen korvausvelvollisuuksien välttämiseksi osapuolet jättäisivät hakematta muutos- tai työeläkeasioiden muutoksenhakukulautakunnalta tai vakuutusoikeudelta tilanteissa, joissa laintulkinnan selkeys sitä vaatisi.

4. Kommentit alatyöryhmän 4. Oikeudellinen neuvonta ja avustaminen ehdotuksista

-

5. Kommentit alatyöryhmän 5. Täytäntöönpano ja Ulosottolaitoksen toiminta ehdotuksista

-

6. Kommentit alatyöryhmän 6. Hallinto-, henkilöstö- ja koulutusasiat ehdotuksista

-

7. Muita huomioita Oikeuslaitostyöryhmän alustavista toimenpide-ehdotuksista

-

Wuorenjuuri Carita

Eläketurvakeskus - Lausunto on käsitelty ETK:n johtoryhmässä 7.11.2024.

Allekirjoittajana johtaja Karoliina Kiuru ja osastopäällikkö Maijaliisa
Takanen.